
"Joseph Paxton and the Crystal Palace", Josephine Kamm, London 1967 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/3, 708-709

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

**Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.**

Snieżnych" Afryki. Dodatkowo należy również ocenić fakt, że zasługi podróżników polskich w Afryce wydobyte zostały w oddzielnym rozdziale.

Z porównania książki o „Czarnym Łądzie” z wcześniejszymi dziełami o Afryce, np. P. Paulitschkego *Die geographische Erforschung des afrikanischen Kontinents* (1880 r.) lub K. Hasserta *Die Erforschung Afrikas* (1941 r.), wynika, że jest ona znacznie bardziej przystępna i bardziej odpowiednia jako lektura dla szerokiego kręgu czytelników.

J. Bb.

Øivind Larsen, *Schiff und Seuche 1795—1799*. Oslo Universitetsforlaget, Oslo 1968, ss. 267, ilustr. 84, tabl. 27, diagr. 28.

Autor należy do młodszej (ur. w 1938 r.) generacji lekarzy zajmujących się zagadnieniami historii medycyny; swoje zainteresowania godzi z zajęciami stypendysty Instytutu Higieny uniwersytetu w Oslo; jest przy tym współpracownikiem Międzynarodowego Towarzystwa Historii Medycyny.

Temat, który podjął, wiąże się z dziejami medycyny „morskiej”, z zagadnieniem zdrowotności załóg okrętowych, które odbywały dłuższe rejsy u schyłku XVIII w. Brali w nich udział marynarze udający się z Danii do Indii Zachodnich. Należeli zaś do zjednoczonej floty duńsko-norweskiej, w owym czasie najpotężniejszej w świecie.

Szczegółowe raporty oficerów pokładowych, znalezione w archiwum w Kopenhadze, pozwoliły na bardzo trafną klasyfikację chorób, na które zapadali marynarze. Obejmują one, według autora, kilka grup: choroby żołądka i jelit, choroby przewodu oddechowego i gorączkowe, zranienia, choroby skóry i weneryczne, choroby wskutek braków w pożywieniu i in. Autorowi udało się również przedstawić liczbowo zachorowalność wśród marynarzy. Przedstawił ten problem w zestawieniach statystycznych i diagramach.

Przedstawione w książce fakty są cennym przyczynkiem do rozważań ogólniejszych nad dziejami medycyny i higieny, niepozbawionym szerszego tła ogólnych osiągnięć w nauce lekarskiej w omawianym okresie.

S. S.

Roger Wickson, *Britain's Inland Waterways*. Methuen, London 1967, ss. 96.

Książka Wicksona przedstawia dzieje sieci angielskich kanałów śródlądowych, zapoczątkowanej przez księcia Brunszwiku i Jamesa Brindleya w drugiej połowie XVIII w., a rozwiniętej następnie przez Josiaha Wedgwooda, Thomasa Telforda i in. System kanałów był w Anglii istotnym składnikiem sieci transportowej okresu rewolucji przemysłowej, łącząc m.in. rzeki Trent, Mersey, Severn i Tamizę. Dopiero w czasach wiktoriańskich budowa dróg żelaznych zmniejszyła ogromnie znaczenie tych kanałów.

Josephine Kamm, *Joseph Paxton and the Crystal Palace*. Methuen, London 1967, ss. 160, ilustr.

W popularnonaukowej serii *A Story Biography* ukazała się biografia jednego z głównych wczesnych promotorów budownictwa stalowego J. Paxtona. Rozpoczął on karierę jako pomocnik ogrodnika, wprowadził potem w Anglii hodowlę wielu rzadkich roślin, budował oranżerie o szkieletcie stalowym, zdobył sobie jednak sławę

przez wzniesienie głównego pawilonu dla wystawy powszechnej w Londynie w 1851 r. Ta olbrzymia budowla „z żelaza i szkła”, wzniesiona z rekordową szybkością, zyskała sobie nazwę Pałacu Kryształowego.

Książka barwnie przedstawia zmienne losy kariery Paxtona oraz jego interesującą postać.

Battersea Works, 1856—1956. The Morgan Crucible Company Ltd., Battersea — London 1956, ss. 67, ilustr.

Wydawnictwo znanej firmy brytyjskiej produkującej tygle i inne wyroby grafitowe przedstawia, z okazji stulecia zakładów macierzystych w Battersea (Londyn), początki firmy, kiedy to pięciu braci Morgan zainteresowało się amerykańskimi tyglami grafitowymi wyrobu „Joseph Dixon and Spółki” z Jersey City, pokazanymi na wystawie powszechnej w Pałacu Kryształowym w Londynie w 1851 r. Do tego czasu przemysł brytyjski zaopatrywał się w tygle w Niemczech. Z handlu tyglami amerykańskimi bracia Morgan przerwali się na ich produkcję, w 1856 r. objęli fabrykę w Battersea, a już w 1857 r. nowo założona firma „Patent Plumbago Crucible” wystawiła swoje własne tygle w Pałacu Kryształowym.

Dalej w książeczce następują historyczne, krótkie — lecz ilustrowane — wzmianki o tyglach wykopaliskowych oraz o imporcie surowca, grafitu, najpierw z Cejlonu, potem z Madagaskaru. Rys historyczny ekspansji produkcji zakładów w Battersea opiera się głównie na podkreśleniu ich „tajemnicy powodzenia” — stabilności kierownictwa i załogi. W ciągu 100 lat naczelny dyrektor zmieniał się tylko 4 razy, 500 osób przepracowało w zakładach ponad 30 lat, w tym 45 osób — przeszło 50 lat. Dołączono wykaz 14 rodzin, których liczni członkowie w 2 lub 3 pokoleniach pracowali w zakładach. Z kolei zamieszczono opisy techniczne zakładów, technologii produkcji, mapę świata z oznaczeniem filii produkcyjnych, przedstawicielstw handlowych i terenów eksportu.

Książeczka ta nie ma prawie znaczenia dla historii techniki. A jednak zasługuje na uwagę. Jest bowiem przykładem, jak można wykorzystać — i najwidoczniej warto — historię i tradycję w interesie zakładu przemysłowego. Budzą one uczuciowy stosunek do zakładu, do zawodu, do gałęzi produkcji. Zbyt mało jest u nas takich umiejętnie zrobionych wydawnictw, jak to.

J. P.

Witold Supiński, Ludwik Błaszczuk, *Okrety wojenne, 1900—1966. Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1967, ss. 336, ilustr.*

Celem tej pracy jest przedstawienie rozwoju konstrukcji okrętów wojennych od początku bieżącego wieku do dzisiaj, na tle przeobrażeń zachodzących w technice wojennej i taktyce wojny morskiej.

Książka składa się z dwóch części: tekstowej i ilustracyjnej. W pierwszej kolejno przedstawiono powstanie i rozwój nowoczesnej floty wojennej, zasady konstrukcji okrętów wojennych, rozwój okrętów wojennych w latach 1900—1918, okręty okresu międzywojennego i II wojny światowej, wreszcie okręty z okresu po 1945 r. Część tę zamyka rozdział *Teraźniejszość i przyszłość floty wojennej*.

Część druga stanowi album z 563 zdjęciami okrętów wraz z ich opisem (nazwa okrętu, klasa lub podklasa, rok wodowania, wyporność, wymiary, uzbrojenie, pancierz, prędkość konstrukcyjna, moc siłowni, liczebność załogi).

Z. Br.